

Világvallások és egyházaik az interneten

Az internet - az egyenrangú számítógépek illetve számítógéphálózatok között megvalósított kommunikáció és adatmozgatás - gondolata 1968-ban született. Első, a szélesebb közönség számára is hozzáférhető formája 1984-ben alakult ki; a jelenlegi felhasználói felületek és hálózati protokollok 1994-től kezdve folyamatos fejlesztések eredményeként szolgálják a virtuális világok építését¹. Nem telt el tehát több, mint 30 év, s egy semmihez sem fogható, gigantikus tudásbázis keletkezett, amelynek létrejöttében, gyarapításában születésétől kezdve jelen voltak a világ tradicionális egyházai, vallásos közösségei, tudományos szervezetek és intézmények. Természetesen a világhálón történő megjelenésük nem volt előzmény nélküli: a személyi számítógépek elterjedésével már az 1970-es években megindult a vallásos irodalmak, egyházi iratok, források, szekunder irodalmak nagytömegű, elektronikus rögzítése, feldolgozása. Ezek a - többnyire egyszerű text formátumú archívumok, egyedi adatbázisok lettek a későbbi CD-ROM kiadványok, majd az interneten publikált szövegtárak, virtuális gyűjtemények alapjai. 1995 márciusában 2443 vallásos tárgyú illetve vallással kapcsolatos dokumentum volt fellelhető a világhálón, májusban 4869, szeptemberben pedig már 9607. Ebben az időben 6.5 millió körül volt az interneten elérhető oldalak száma², mára ez a szám milliárdos nagyságrendű, s a "religion studies" vagy a "church" keresőszóra tízmilliós találati halmazt kapunk³. A rengeteg irreleváns találat ellenére mára elmondható, hogy a nagy világvallások tanulmányozásához szükséges alapvető források többsége, kutatási segédletek, múzeumok anyagai, virtuális oktatási dokumentumok, az egyházi szervezetek iratai hosszabb-rövidebb keresés után bárki számára elérhetőek, aki az internet világába lép. Az egyházak azt is felismerték, hogy a kibertér sajátos viszonyai között olyan típusú és szintű interaktivitásra kell késznek mutatkozniuk, amely a hagyományos funkciók ill. egyházi szolgálat viszonyai között nem létezik. A honlapjaikat látogató felhasználók hamar világossá tették számukra, hogy komplex virtuális szolgáltatásokat szeretnének kapni, a lelkigondozástól és karitatív munkától kezdve az online hitoktatáson át a közös vallásgyakorlásig, különféle rendezvények szervezéséig⁴. Mi

¹ Adam GAFFIN: Nagy internet kalauz mindenkinek. Budapest : 1994, I.I.F. 240 l.

² Christina ARTHUR: Social Implications of the Transformation of Sacred Texts into Electronic Media. [Hozzáférés: web] <http://ucalgary.ca/~dabrent/380/webproj/chris1.html>

³ A lekérdezést a Google keresőgéppel végeztem, 2002. szeptember 30.-án, azóta a nagyságrendek ugyan nem, de a számok nyilván változtak. Megjegyzendő, hogy az „advanced search” opció bekapcsolása sem hozott jobb találati halmazt.

⁴ A virtuális társadalom szociológiája, az ún. kiberszociológia bőségesen foglalkozik az elektronikus egyházak

az, ami jól adoptálható a virtuális tér körülményei között? Gyakorlatilag minden, amihez személyes, fizikai jelenlét nem szükséges. Még egyes liturgikus cselekmények is végrehajthatók, bár ezeket jelenleg inkább az ún. "elektronikus egyházak" gyakorolják⁵. A virtuális egyházszerkezést nem mindig kísérte osztatlan lelkesedés, számos vita bontakozott ki arról, hogy vajon meddig terjeszkedjenek az egyházak a virtuális világban és hol a határa - ha van egyáltalán - befolyásuknak és működésüknek a kibertér társadalmában. A "Menny Kapuja" szekta tagjainak tömeges öngyilkossága, az iszlám mögé bújt terrorista szervezetek virtuális jelenléte nyugtalanító gondolatokat ébresztett számos internetelemzőben és a nagy tartalomszolgáltatókban is⁶. A virtuális és nem virtuális társadalom azonban egyelőre egységesen foglalt állást a kérdésben: az internet demokráciáját nem lehet korlátozni, az egyetlen megoldás az, hogy a honlapok tulajdonosai minden eddiginél körültekintőbben szervezik meg oldalukat és rendszeres karbantartással veszik elejét a nemkívánatos anyagok felbukkanásának saját lapjaikon. Mára a weboldalaknak két alapvető típusa alakult ki: a szigorú értelemben vett szakmai - tudományos célokat szolgáló gyűjtemények és a nagyközönség számára elsősorban különféle szolgáltatásokat nyújtó, kommersznek tekintett lapok. Az előbbieket alkotói és karbantartói egyrészt maguk az egyházak, világi és egyházi felsőoktatási intézmények, szakmai műhelyek, másrészt kormányzati szervek és civil szerveződések. Az ismeretterjesztő - szolgáltató kategóriába tartozó weblapok tulajdonosai között találunk egyéni ambícióktól fűtött, önjelölt világmegváltót, gyógymasszőrt és szociológust, olyan, a világon vezető szerepet betöltő vállalatokat, amelyek jól megtérülő reklámfelületnek tekintik a nagyszámú látogatót vonzó vallási oldalakat. Ezek a színes, mutatós, minden fogyaszthatóval felszerelt portálok a szolgáltatók top site-jai közé számítanak, naponta több ezer "virtuális lelket" buzdítva arra, hogy keressék (és persze találják is meg) istent a kibertérben. Az utóbbi években egy érdekes folyamat bontakozott ki a világháló közösségein belül: a hagyományos egyházak honlapjai köré gyűlt virtuális csoportok nem egyszer önálló életre kelnek és saját weboldalukat létrehozva valóságos kis

---

elektronikus folyóirat 7. számában jelent meg: Margaret Wertheim : Is cyberspace a spiritual space?

[Hozzáférés: web] <http://www.socio.demon.co.uk/magazine/7/wertheim.html>

Egy másik elemzés is olvasható ugyanebben a folyóiratban, Lin Collette tollából. Címe: Cyberspace: the New Frontier for Religion. [Hozzáférés: web] <http://www.socio.demon.co.uk/magazine/7/wertheim.html>

⁵ Ilyen virtuális "egyház" például a The First Church of Cyberspace nevű kezdeményezés, honlapjuk címe:

<http://www.afn.org/~fcoc/>

A <http://www.e-church.com/> oldalon megismerkedhet az érdeklődő a virtuális vallási közösségek szerveződésével, tevékenységeikkel és történetükkel.

⁶ Erre vonatkozóan ld. Lorne L. Dawson: Doing Religion in Cyberspace: The Promise and the Perils.

The Council of Societies for the Study of religion Bulletin 2001. 30. vol. 1.no. 3-9 p.

[Hozzáférés: web] <http://www.arts.uwaterloo.ca/SOC/relybercssr.htm>

fiókegyházakat üzemeltetnek az interneten. Sok szakértő ezekben az elektronikus gyülekezetekben látja egy új világvallás születésének első fázisát...⁷

Az alább közölt webliográfiában először a nagy, összefoglaló, ún. metaportálokat vesszük számba, majd bemutatjuk négy világvallás: a buddhizmus, az iszlám, a kereszténység és a zsidó vallás weblapjait, egyházaik oldalait. Természetesen a terjedelmi korlátok miatt csak a legfontosabbakat, s ahol lehet, magyar kiindulópontokat is közlünk. (Megjegyzendő, hogy a magyarországi vallásos népesség az egyházak számához ill. súlyához képest egyelőre meglehetősen alulreprezentáltak a világhálón.)⁸ Az internet címek között csak olyanok szerepelnek, amelyek korlátozás nélkül, ingyen hozzáférhetők és adatbázisaikból megkötés nélkül tölthetők le az anyagok. A webliográfia tételeinek döntő többsége angol nyelvű, mivel a legkomplettebb, legszervezettebb site-ok a jelentős angol és amerikai egyetemeken találhatóak, nem utolsó sorban az adatbázisok mérete miatt. Írásrendszerük képernyőn történő megjelenítésének bonyolultsága és helyigénye miatt maguk a közvetlenül érintett országokban is inkább az angolt választják a képernyők nyelvének.

A webliográfiában és a jegyzetekben szereplő valamennyi URL utolsó ellenőrzésének dátuma: 2002. október 7.

Metaportálok

Ezeket az oldalakat akkor érdemes használni, ha egyetlen adatbázisban akarunk áttekintést kapni a lehető legtöbb, a vallással ill. vallásgyakorlással összefüggő elektronikus gyűjteményről és dokumentumról. Használatuk bizonyos fegyelmet igényel, mert a nagytömegű információhalmazban könnyű eltévedni, vagy ide-oda ugrálni a menüpontok között, ráadásul a nem tematikus rendbe szervezett, annotáció nélküli tartalommutatókban nagyon nehéz megtalálni a keresési szempontjainknak megfelelő helyet.⁹

Finding God in Cyberspace - 1994-ben John L. Gresham, a Fontbonne College tanára és könyvtárának igazgatója ezen a címen gyűjtötte össze a vallással kapcsolatos internetes oldalakat egy szövegfájlban és tette elérhetővé a listáját gopher felületen. 1995-ben készült el az oldal első html verziója, ez az egyik legkorábbi, rendszeresen ellenőrzött és karbantartott gyűjtemény. Jól szervezett,

---

⁷ Richard Thieme: Digital Gods, Digital Religions. – The Future Shape of religious Structures

[Hozzáférés: web] <http://www.thiemeworks.com/write/archives/shape.htm>

⁸ Sajnálatos módon a technikai nehézségek miatt a Magyar Katolikus Egyház honlapját nem lehetett a cikk kéziratának leadásáig elérni, ezért a webliográfiából – mint nem működő oldalt – kénytelen voltam kihagyni.

⁹ Hasznos összefoglalást ad a kutatási technikákról és az esetleges problémákról Lorne L. Dawson munkája, a *Researching Religion in Cyberspace: Issues and Strategies*. Greenwich : 2000, Elsevier 231 l.

színvonalas anyagokat tartalmaz. Főbb fejezetei: nyomtatott források, kiadók és könyvtárak, bibliográfiák, szövegarchívumok, tudományos gyűjtemények, oktatási segédletek, gateway-ek az egyes vallások vezető portáljaihoz. Külön menüpont alatt sorakoznak a vallás és a digitális kultúra kapcsolatával foglalkozó publikációk, weboldalak.

Elérhetőség: <http://www.fontbonne.edu/libserv/jgic/contents.htm>

Religion Online - A site gazdája William F. Fore, az indiai Bangalore teológiai főiskolájának tanára, aki 1997-ben hozta létre azzal a céllal, hogy összegyűjtse az interneten itt-ott megbúvó forrásműveket, tudományos közleményeket, oktatást segítő publikációkat. Mára több mint 3.300 elektronikus dokumentum található a gyűjteményében, s az utóbbi két évben 650.000 felhasználó töltött le róla különféle anyagokat.

Elérhetőség: <http://www.religion-online.org>

World Religion Sources in WWW - A James Madison egyetem filozófia professzora, William O'Meara jegyzi ezt az oldalt, elsősorban oktatási célokát szolgál. Az előbbi kettőhöz képest kissé eklektikus benyomást kelt, de elég teljesnek tekinthető, igyekszik ötvözni a filozófiai és vallási aspektusokat, külön menüpont alatt találjuk meg a gopher és FTP site-okat, rengeteg letölthető dokumentummal.

Elérhetőség: <http://falcon.jmu.edu/~omearawm/worldreligion.html>

World Religion Resources - A 2000-ben indított oldalon ábécérendben sorakoznak a különböző kisebb nagyobb vallásokkal foglalkozó weboldalak, egyes tételeit annotációval is ellátták. A 136 fejezetből álló adatbázisnak saját keresőmodulja is van, ez is megkönnyíti a visszakeresést. Megtaláljuk itt a Biblia különböző változatait, egyházak hivatalos honlapjait, statisztikákat a világ népességének vallásosságáról.

Elérhetőség: <http://www.refdesk.com/factrel.html>

Wabash Center for Teaching and Learning in Theology and Religion - Észak-amerikai egyetemek egy közös projekt keretében hozták létre 2001-ben, elsősorban az egyetemi oktatók számára. Téma, illetve kiadványtípusok szerint rendezte össze annotált indexét a lap készítője, Charles K. Bellinger, a texasi állami egyetem professzora és könyvtárosa.

Elérhetőség: <http://www.wabashcenter.wabash.edu/Internet/front.htm>

Religion on the World Wide Web - A virginiai egyetem gyűjteménye, tematikus felépítésű, több száz elektronikus szöveggel. Elsősorban kutatóknak, egyetemi hallgatóknak készült. Tartalmazza a jelenkori vallási irányzatok, megújódási mozgalmak honlapjait is.

Elérhetőség: <http://www.virginia.edu/~relig/links.html>

Virtual Religion Index - A Rutgers University vallástudományi tanszékének 1997-ben indított virtuális könyvtára. Könnyen áttekinthető, tömör index segíti a felhasználók munkáját; az összehasonlító vallástudománytól a vallásszociológián át a valláspszichológiáig minden megtalálható itt.

Elérhetőség: <http://religion.rutgers.edu/vri/>

Academic Info: World Religion Gateway - 1996-ban jelent meg az interneten, s inkább a kommersz oldalak közé sorolható. Elsősorban ismeretterjesztő, egyetemisták számára jól használható index, a szűkszavú mutatóban csak a kulcsszó vagy a tárgyszó szerinti kereséssel kiegészítve lehet hatékonyan keresni.

Elérhetőség: <http://www.academicinfo.net/religindex.html>

Online religion - A virtuális közösségek, hírcsoportok, levelezőlisták portálja. Többségében keresztény virtuális és valóságos gyülekezetet találhatunk itt, valamint az első kibertéri egyházakat, mint pld. a The First Electronic Church of America nevű kezdeményezést. A 2000-ben indított website - kissé bizarr címe ellenére - nagy közkezdveltségnek örvend a vallási fórumot, vallásgyakorlási lehetőséget kereső internetvándorok között.

Elérhetőség: http://www.idiotsguide.com/Quick-guides/MG_Online_Religion/file.htm

Vallas.lap.hu - A kevésszámú magyar indexoldalak egyike, melyet a Startlap tartalomszolgáltató cég saját aloldalaként működtet 1999 óta. A magyarországi egyházak hivatalos honlapjain kívül magyar elektronikus könyvtárakhoz, oktatási intézményekhez, szerzetesrendekhez, magyar virtuális vallási csoportokhoz juthatunk el innen.

Elérhetőség: <http://vallas.lap.hu/index.html>

Religion Religions Religious Studies – A floridai egyetem tanára, Gene R. Thursby szerkeszti, 1996-tól érhető el. A menüpontok alatt egy csokorba szedte össze az elektronikus fórumok címeit, külön az egyetemek kurzuskínálatait, kutatási programokat. Elsősorban egyetemi célokat szolgál.

Elérhetőség: <http://www.clas.ufl.edu/users/gthursby/rel/>

All-in-One Biblical Resources Search - A Biblia tanulmányozásához szükséges szövegkiadások, fordítások hatalmas gyűjteményét hozta létre 1999-ben Mark Goodacre, a birminghami egyetem teológiai tanszékének tanára. Folyamatosan bővítette az anyagot elsősorban a bibliai szövegelemzések, tudományos szakmunkák, levelezőlisták és tudományos intézetek honlapjaival.

Elérhetőség: <http://www.bham.ac.uk/theology/goodacre/multibib.htm>

A vallástörténet tanulmányozásához elengedhetetlenül szükséges forrásokat több szövegarchívumban is megtalálhatjuk. Az egyik legszínvonalasabb, legteljesebb lelőhely a **The Internet Sacred Text Archive** nevű adatbázis. A főoldalon lévő mutató 46 kategóriában sorolja fel a dokumentumokat, beleértve a

mitológiai, folklorisztikai vonatkozásokat is. Sűrűn látogatott oldal, több mint 2000 felhasználó fordul meg itt naponta. Ennek megfelelően néha a fájlok letöltése elég lassú.

Elérhetőség: <http://www.sacred-texts.com/index.htm>

Religious and Sacred Texts – 2000-ben készült, terjedelmére nézve kisebb, mint az előző gyűjtemény, de nagyon sok ritkaságot, különlegességnek számító dokumentumot tartalmaz, amelyeket más adatbázisokban nem találunk meg.

Elérhetőség: <http://davidwiley.com/religion.html>

Religious Studies Web Guide - A calgary egyetem könyvtárának könyvtárosa, Sandra Lipton tartja fenn ezt a honlapot 1998 óta, amelynek némelyik részét a Kongresszusi Könyvtár munkatársával, Cheryl Adams-szel együtt szerkesztik. A főoldalon kétféle index szerint kereshetünk: dokumentumtípusok vagy vallások szerint. Az "elektronikus szövegek" menüpontban hatalmas mennyiségű dokumentumot találunk, teljesség tekintetében vetekszik a Sacred Text Archive anyagával. Együtt vannak itt a vallási és vallástudományi szakfolyóiratok online példányai, szakcikkek, statisztikák, térképek a világ népességének vallási hovatartozásáról. A honlaphoz egy további linkgyűjtemény is tartozik.

Elérhetőség: <http://ucalgary.ca/~lipton/index.html>

Buddhizmus az interneten

A politikai és társadalmi nehézségek ellenére óriási lendülettel kezdtek neki az adatbázisaik felépítéséhez, jelenleg is több, mint 30 élő digitalizálási projektjük van¹⁰, s bár a többiekhez képest később kapcsolódtak be saját virtuális világuk megteremtéséhez, lemaradásuk mára már elenyésző. A késésnek persze technikai oka is volt: a számítógépes feldolgozás szempontjából a bonyolult írásrendszerek digitalizálása igen helyigényes és a visszakeresés gyorsasága, pontossága a korai személyi számítógépeken nem volt kielégítő. Nem volt még mikrohullámú számítógépes adatátvitel sem - de a fejlesztéseknek köszönhetően ma már a legmegközelíthetlenebb hegyi kolostorba is eljuthat az internet...

Az óriási mennyiségű forrásmunka elektronikus formába történő átültetése az 1990-es évek elején kezdődött, a több évtizedes munkába a világ összes jelentős kutatóhelye, tudományos műhelye bekapcsolódott. A vallási irodalom és szépirodalom mellett külön fejlesztések keretében foglalkoznak a digitális buddhista ikonográfia létrehozásával, a szekunder irodalom visszakereshető adatbázisokba szervezésével, a szerzetesi élet mindennapi mozzanatainak és a meditációs gyakorlatoknak a megőrzésével a virtuális világban. A legelső buddhista honlapként a **Buddhanet** című oldalt tartják számon, melyet 1992-ben egy Venerable Pannyavaro nevű szerzetes indított el Ausztráliában, a Buddha Dharma

---

¹⁰ Ld. Urs App: Buddhist Databases and Input Projects c. cikkét az Electronic Bodhidharma c. elektronikus folyóirat 1993/3. számában. [Hozzáférés: web] <http://www.ijnet.or.jp/iriz/iriz.html/ebti/buddinpe.htm>

Education Association támogatásával. Ez a weblap egyszerre szól a véletlenül ide tévedő látogatókhoz és a buddhizmussal mélyebben megismerkedni kívánó egyetemistákhoz, kutatókhoz is.

Elérhetőség: <http://www.buddhanet.net>

Resources for the Study of Buddhism - A san franciscoi egyetem filozófiai tanszékének tanára, Ron Epstein hozta létre a honlapot, összegyűjtve az interneten fellelhető forrásokon kívül a buddhizmus különböző ágaival kapcsolatos írásokat, a szerzetesi közösségek élébe bepillantást nyújtó weboldalakat. Külön fejezetben találjuk a természettudományok és a buddhizmus kapcsolatával foglalkozó filozófiai publikációkat.

Elérhetőség: <http://online.sfsu.edu/~rone/Buddhism/Buddhism.htm>

Buddhist Studies WWW Virtual Library - egy ausztrál, egy amerikai egyetem és egy svájci múzeum munkatársai készítették a virtuális világléptékű könyvtár számára ezt a könnyen áttekinthető, jól szervezett gyűjteményt. Az 1994 óta üzemelő oldalról gyorsan elérhetők az internetes levelező listák, csevegő fórumok, tudományos intézmények és elektronikus periodikák honlapjai éppúgy, mint a meditációgyűjtemények vagy az internetes könyvtárak. Felöleli a buddhizmus valamennyi irányzatát.

Elérhetőség: <http://www.ciolk.com/WWWVL-Buddhism.html>

The Tibetan Buddhist Text Database - ez a szövegarchívum amerikai és japán intézmények összefogásából született 1990-ben. Eredeti céljuk az volt, hogy közel 4500 szanszkrit szöveg tibeti fordítását számítógépen rögzítsék. Ehhez a projekthez kapcsolódott 1994-ben a British Library által őrzött, valószínűleg az 1. században készült, fakéregtekercsekre írt buddhista szövegek feldolgozása.

Elérhetőség: <http://depts.washington.edu/ebmp/>

Tibetan Government in Exile - A száműzött tibeti kormány hivatalos oldala, átugorva az aktuális híreket és politikai írásokat eljuthatunk a Dalai Láma weblapjához, a tibeti buddhizmus kolostoraihoz, vallásos irodalmakhoz. Megismerkedhetünk a tibeti kultúrával, orvostudománnyal és csillagászzal is, könyvtárak és archívumok ismertetései között lapozgathatunk. Ezeknek sajnos még nincs online hozzáférése.

Elérhetőség: <http://www.tibet.com/>

Zen Guide – Magánszemélyek kezdeményezéséből jött létre 2001-ben, ennél többet nem árul el magáról ez a honlap. Meditációs gyakorlatokat, zen kolostorok és intézmények adatait, címeit is tartalmazza, közvetlen kapcsolattal a weboldalaikhoz, de elsősorban a zen filozófiájának magyarázatára koncentrálnak.

Elérhetőség: <http://www.zenguide.com/>

Zen Centers of the World – A Hanazono egyetem nemzetközi zen kutatóintézetének oldala, 2001-ben került fel az internetre. Az intézet számos kéziratot digitalizált, ez képezte a weboldal alapadatbázisát. 2002-ben egészítették ki 67 ország zen kolostorainak címtárával.

Elérhetőség: http://www.iiijnet.or.jp/iriz/zen_centers/

Az iszlám világa az interneten¹¹

A legellentmondásosabb oldalakat tudhatják magukénak. Nem egyszerűen vallási irodalmukat és hittudásaik tanulmányait adják közre, hanem az egész iszlám életformát és sajátos politikai doktrínájukat propagálják az internet közösségének. Ám "az egyetlen igaz hit" jelszavával megjelenni a világhálón, amely teljességgel a befogadás és kölcsönös elfogadás alapján fejlődik, nem túl jó ajánlólevél... Visszatarthatják a látogatókat az unos-untalan előbukkanó terrorista szervezetek felhívásai, "hőstetteiket" dicsőítő oldalak becsmepészése jámbornak látszó tartalmak közé. Aztán ott vannak a nők emberszámbavételéért küzdő női iszlám közösségek, akiknek honlapjain sokkoló képeket láthatunk az iszlám igazságszolgáltatás megnyilvánulásairól. Ezért aki az iszlámot kívánja tanulmányozni az interneten, számíton arra, hogy a legváratlanabb helyeken, a legmakulátlanabbnak tűnő oldalakon egyszer csak szembe találja magát valamelyik közel-keleti terrorvezér kiáltványával, vagy egy robbantási kézikönyv letölthető változatával. Sajnos ez éppenúgy előfordul az arab országokban üzemelő szolgáltatók weboldalain, mint a viszonylag biztonságos és jól felügyelt amerikai vagy európai szervereken is. Ha nagy keresőgépek segítségével indulunk el az iszlám portálok felé, célszerű az ismert, jónevű egyetemek tanszékei, vagy a nemzeti akadémiák által szerkesztett weblapokat választani. Az iszlám oldalak másik jellegzetessége, összehasonlítva más világvallásokéval, hogy sokkal kevésbé interaktívak. Még a nem arab országokban üzemelő honlapok sem bővelkednek kapcsolatteremtési lehetőségekben, általában meglegszenek egy emailcím - rendszerint az oldal karbantartójának címe - közlésével.

The Religion of Islam - a washingtoni szaúdi nagykövetség üzemelteti a portált, amelyet 1999-ben hoztak létre elsősorban azért, hogy az amerikai és általában a nyugati társadalmakkal megismertessék és elfogadtassák az iszlám világát. Az angolnyelvű Korán full textes változatán kívül Korán magyarázatokat, a próféták életét, az iszlám törvények bemutatását találjuk ezen az oldalon, nem kevés propaganda anyaggal együtt.

Elérhetőség: <http://www.iad.org>

---

¹¹ A témával kapcsolatban ld. John Horvath interneten közzölt, 1998-ban írt cikkét: There is a Muslim Cyberspace címmel.

[Hozzáférés: web] <http://www.heise.de/tp/english/inhalt/co/2374/1.html>

IslamOnline.net - Szintén 1999-ben indult, vezető iszlám tudósok szerkesztik és tartják karban Yusuf Quardawi vezetésével. Ismeretterjesztő céllal készült, ennek megfelelő a tartalma is. Átugorva az aktuálpolitikai cikkeket, a lapszéli indexből eljuthatunk a Korán angol vagy arab nyelvű szövegéhez, a mekkai zarándoklattal, az iszlám ünnepekkel és szokásokkal kapcsolatos tudnivalókhoz.

Elérhetőség: <http://www.islamonline.org/English/index.shtml>

Al-Islam - Friss, 2002-ben létrehozott honlap, a kairói Harf Information Technology nevű, digitalizálással, internetes tartalomfejlesztéssel foglalkozó cég gondozásában. Főleg a vallásgyakorlás szempontjából hasznos, mert rengeteg napi imádságot, próféciát, útnutatót adnak közre. Ezek egy része tömörített formában letölthető. Az adatbázis része egy jól szerkesztett hadith-gyűjtemény, iszlám értelmezőszótár, enciklopédia, a próféták és neves iszlám hittudósok életrajzai, valamint a dátumok konvertálásához szükséges kalkulátor is.

Elérhetőség: <http://www.al-islam.org>

Islamic Downloads Archive - Az angol Al-Qu'ran Al-Kareem Committe hálózat része ez az archívum, amely a Korán különféle nyelvi változatait, hadith-gyűjteményeket, zenéket, képeket tartalmaz, kifejezetten arra szánták, hogy a felhasználó saját gépére letölthesse az itt őrzött fájlokat. 1999 óta működik.

Elérhetőség: <http://www.ummah.net/islamloads/>

Islamic Texts and Resources Metapage - A buffalói egyetemen működő Muszlim Diákszövetség készítette kifejezetten egyetemi hallgatóknak, kutatóknak, oktatóknak. Forrásokat, feldolgozásokat, tudományos publikációkat gyűjtöttek össze a világ minden országából, beleértve a letölthető anyagokat is.

Elérhetőség: <http://wings.buffalo.edu/student-life/sa/muslim/isl/isl.html>

The Islamic World to 1600 - A calgary egyetem történeti kutatócsoportja állította össze ezt a gyűjteményt; a 7. századtól kísérik végig a 17. század elejéig az iszlám világ történetét, kultúráját, a kalifátusok társadalmától a birodalmi terjeszkedések történetéig az iszlám vallás fejlődés-történetével együtt.

Elérhetőség: http://www.ucalgary.ca/applied_history/tutor/islam/

Kereszténység az interneten

XII. Pius pápa 1957-ben kiadott enciklikájában¹², majd VI. Pál 1971-ben közreadott *Communio et Progressio* c. lelkipásztori instrukciójában¹³ a modern technika új eszközeit isten ajándékának nyilvánította, s felszólította a papságot, hogy éljenek az új lehetőségekkel munkájuk során. Jóllehet, az internetnek ekkor

¹² Ez az enciklika, az 1957. szeptember 8.-i keltezésű *Miranda Prorsus*, természetesen a Vatikán honlapjáról is elérhető, de a hozzáférési út bonyolultsága miatt inkább a <http://www.newadvent.org/docs/pi12mp.htm> címet javaslom.

¹³ *Communio et Progressio* [Hozzáférés: web] http://www.internetica.it/communio_progressio.htm

még híre-hamva sem volt, de a katolikus egyház hozzáállását a digitális világokhoz ezek a pápai nyilatkozatok alapozták meg. Három évtizeddel a Miranda Prorsus után VI. Pál pápai exhortációjában¹⁴ kijelentette, hogy az egyház bünt követ el, ha az evangelizációban elmulasztja kihasználni a média nyújtotta lehetőségeket. II. János Pál pedig már azt hangsúlyozta, hogy nem elég pusztán Jézus tanításait közzétenni, hanem a papságnak aktívan részt kell vennie a modern kommunikációs formákban¹⁵. A szerzetesrendek igen hamar megtalálták helyüket és szerepüket az új közegben; megjelenésükkel az interneten mintha a középkori szerzetesség éledt volna újra¹⁶. A protestánsok sorra indították virtuális könyvesboltjaikat és kiadóikat, a presbiteriánusok Presbynet néven létrehozták saját hírcsoportjukat ill. belső levelezőlistájukat, 1986-ban az Ecunet¹⁷, a világ akkoriban legnagyobb ökumenikus számítógéphálózatát. Az internet kiszélesítette a potenciális hívők táborát, hiszen olyan csoportokhoz is eljut - idősek, mozgáskorlátozottak, különféle intézetekben élők stb. -, akik egyébként nem tudnának bekapcsolódni egy hagyományos keretek között működő vallási közösség életébe. Az egyházi kezelésben lévő oktatási intézmények többségéhez is eljuthatunk a világhálón keresztül, s 2000-ben megjelent az első virtuális teológiai szeminárium¹⁸ is a nagyközönség számára.

Internet Medieval Sourcebook – Kifejezetten egyetemi oktatóknak, kutatóknak készült, első verzióját 1996-ban tették fel az internetre a new yorki Fordham egyetem munkatársai Paul Halsall professzor vezetésével. Azóta több, mint 4.5 millió letöltés történt az oldalairól. A dokumentumokat 3 nagy fejezetre osztották: forrásfeldolgozások és tudományos publikációk, teljes szöveges források és külön menüpontban a szentek élete és az ehhez kapcsolódó publikációk.
Elérhetőség: <http://www.fordham.edu/halsall/sbook.html>

Theology Website – 1997-ben indult a Trinity International University gondozásában, az akkor még Phd hallgató, Scott David Fontz szerkesztésében, aki a mai napig tartalmi felelőse az oldalnak. Egyháztörténelmi anyagok, az Új Testamentum, elektronikus szövegek szerepelnek az adatbázisban, 1998-ban pedig létrehoztak egy online vitafórumot és emailen terjesztett hírlevelet is.
Elérhetőség: <http://www.theologywebsite.com>

---

¹⁴ VI. Pál: Evangelii Nuntiandi 1975. december 8. (angol nyelvű változat)

[Hozzáférés: web] <http://www.ewtn.com/library/PAPALDOC/P6EVAN.HTM>

¹⁵ II. János Pál: Redemptoris Missio 1990. december 7. (angol nyelvű változat) [Hozzáférés: web] <http://www.ewtn.com/library/ENCYC/JP2MISSI.HTM>

¹⁶ A modern szerzetességre érdekes példa a **Christ in the Desert** nevű, az új mexikói sivatag közepén élő benedekrendi szerzetesi közösség, akik modernkori kódexmásolókként napjaink nagyrészt szövegek számítógépre rögzítésével és iratok digitalizálásával töltik. Honlapjuk: <http://www.christdesert.org/>

¹⁷ Ecunet [Hozzáférés: web] <http://www.ecunet.org/> Egyes szolgáltatásaik csak ingyenes regisztráció után érhetőek el.

¹⁸ The Virtual Seminary [Hozzáférés:] <http://www.virtualseminary.net/>

Catholic Internet Resources – A Catholic Information Network 2000-ben indított vállalkozása, szinte valamennyi, az interneten jelenlévő katolikus intézményhez, szervezethez eljuthatunk innen. Könyvtárak, levéltárak, levelezőcsoportok is szerepelnek a több ezer címet tartalmazó linkgyűjteményben.
Elérhetőség: <http://www.cin.org/interres.html>

Just Catholic Community Forum – 2001-ben került fel az internetre ismeretterjesztő céllal, elsősorban laikusoknak jó kiinduló pont, könnyen áttekinthető, tematikus mutatóval.
Elérhetőség: <http://www.justcatholic.org/>

Catholic Online – Jelenleg a legnagyobb katolikus internetes portál, 2001-től működik. Könyvesboltokat, könyvtári katalógusokat, számos interaktív lehetőséget gyűjtöttek össze, de természetesen van külön hírrovata is. Aktuális információkat szerezhetünk a egyházak világából, bepillantunk a szerzetesi közösségek életébe, vagy bekapcsolódhatunk a virtuális fórumok, listák munkájába.
Elérhetőség: <http://community.catholic.org/>

Monastic and Religious Orders Online – A Georgia University professzora, Deborah Vess állította össze ezt az oldalt, 1999 óta teljességre törekedve gyűjtötte a női és férfi szerzetesrendek internetes elérhetőségét. Sajnos a rendszeres karbantartás elmaradása miatt az oldalak némelyike már nem azon a címen szerepel, ahogyan az adatbázisban találjuk.
Elérhetőség: <http://www.faculty.de.gcsu.edu/~dvess/ids/medieval/mononline.html>

Anglicans Online – Az anglikán egyház 1994 óta üzemelő weboldala, közel 10.000 linkkel, heti aktualizálással. Az aktuális híreken kívül találunk itt címtárat, letölthető imakönyvet és Bibliát, online forrásgyűjteményeket.
Elérhetőség: <http://anglicansonline.org/resources/orders.html>

Orthodox WorldLinks - A Theologic Systems nevű cég hozta létre 2000-ben, jelenleg 715 verifikált webcímből áll. Ezek túlnyomó többsége a görögkeleti egyházi intézmények saját oldalaihoz biztosít kapcsolatot. Elektronikus könyvtárakat, konferenciákon elhangzott előadásokat, imakönyveket és vallásgyakorlási útmutatókat is egybegyűjtöttek a szerkesztők, néhány helyen csak a görög karakterkészletre váltással olvashatók a szövegek.
Elérhetőség: <http://theologic.com/links/>

World Council of Churches – Az Egyházak Világtanácsának hivatalos honlapja. A több mint 120 ország 342 keresztény egyházát tömörítő szervezet három nyelven adja itt közre a legfontosabb eseményeket, híreket, lehetőséget teremt a kapcsolatfelvételre a különféle szervezetek között.
Elérhetőség: <http://www.wcc-coe.org/wcc/english.html>

Magyar Katolikus Egyház – Meglehetősen bizonytalanul működő oldal, a Magyar Katolikus Püspöki Kar hivatalos honlapja. Ha sikerül betölteni, akkor sok fontos kapcsolódási pontot fedezhetünk fel itt, hozzáférhetünk virtuális könyvtári katalógusokhoz, olvashatunk aktuális egyházi híreket, megismerkedhetünk a katolikus egyház kezelésében lévő oktatási intézményekkel.

Elérhetőség: <http://www.katolikus.hu>

A magyar protestantizmus – A magyarországi protestáns egyházak közösen szerkesztett honlapja, pillanatnyilag még csak a főoldalak elérhetők. Tartalmazza a határon túli gyülekezetek címjegyzékét és internetes kapcsolatát is.

Elérhetőség: <http://church.lutheran.hu/reformatio/index.html>

A zsidó vallás internetes portáljai¹⁹

Egyetemeken, kutatóintézetekben, akadémiai műhelyekben kezdődött a számítógépes szövegrögzítés és kezdettől fogva szoros együttműködésben dolgoztak az amerikai és izraeli társintézmények. Az európai országokban élő zsidó közösségek jóval később jelentek meg önálló honlapokkal a világhálón, s szinte kivétel nélkül mindegyik középpontjában a holocaust állt. Az antiszemitizmus jelenléte a világhálón, a folytonos hackertámadások óvatossá tették a weboldalak összeállítóit. A technikai biztonságon kívül igyekeztek minél kevésbé feltűnő külsőt adni honlapjaiknak. A szerény - már-már puritán - megjelenéshez azonban elképesztő profizmus párosult; ez a törekvés a magánszemélyek által létrehozott oldalakon is érezhető. A kifejezetten csak magára a vallásra ill. annak tudományos megközelítésére fókuszált portálok politikamentesnek mondhatók, a népszerűsítő, ismeretterjesztő weblapok viszont gyakran aktuálpolitikai témákat helyeznek a központba, így ezeken a helyeken sokszor nehéz rátalálni a webcím alapján feltételezett tartalomra. A vallási hagyományokat, ünnepeket egybegyűjtő - elsősorban amerikai szolgáltatóknál bejegyzett - portálok bőségesen kínálnak minden megvehetőt, ami a kultusz ápolásához szükséges, webliográfiánkban ilyen címeket nem közlünk.

---

¹⁹ Matt Cohen: Jews and the Internet [Hozzáférés:] <http://www.iwbyte.com/matt/sermon.html>

RAMBI – The Index of Articles on Jewish Studies – 1985 óta készül ez a szelektív cikkbibliográfia az izraeli nemzeti könyvtár gondozásában. A rekordok teljes szövegében kereshetünk, héber és latin karakterkészletek használatával is. Szerző, cím, tárgyszó és folyóiratcím szerint indexelt, a találatok MARC formátumban is megjeleníthetők. Az adatbázis telneten keresztül is elérhető.
Elérhetőség: <http://jnu.huji.ac.il/rambi/>

Shamash – The Jewish Network – 1990-ben indult a bostoni Hebrew College projektje keretében. 1993-ban egy külön aloldalt hoztak létre *Judaism and Jewish resources* címmel, amelyben jelenleg ezernél is több, a témakör egészét felölelő, tematikus rendbe állított link található.
Elérhetőség: <http://www.shamash.org/>

Jewish Virtual Library – 1993-ban egy nonprofit szervezet, a The American-Israeli Cooperative Enterprise hozta létre. Bibliográfiákat, térképeket, szövegkiadásokat érhetünk el innen, megtudhatjuk különféle szervezetek, intézmények címeit, statisztikai adatok között böngészhetünk. Életrajzgyűjteményében több száz személy adatai szerepelnek.
Elérhetőség: <http://www.us-israel.org>

Academic Jewish Studies Internet Directory – 1998 óta van jelen a világhálón, s közel 400 weboldalhoz biztosít hozzáférést, amelyek között vannak akadémiai intézetek, felsőoktatási intézmények, könyvtárak, kutatóhelyek, szövegarchívumok és virtuális könyvtárak.
Elérhetőség: <http://jewish-studies.virtualave.net/>

Jewish Studies Resources – A princetoni egyetemi könyvtár tematikus linkgyűjteménye, amelyet 1990 óta fejlesztenek az egyetem oktatói és hallgatói. Vannak olyan kapcsolódási pontok, amelyek csak héber karakterkészlettel, illetve telnet eléréssel használhatók; a szükséges programokat szintén megtaláljuk a weblapon, ezek ingyen letölthetők. Bibliográfiai adatbázisokat, elektronikus folyóiratokat, szakmai levelezőlistákat és hírcsoportokat találunk itt. Néhány dokumentum ill. adatbázis csak a princetoni egyetem helyi hálózatáról érhető el.
Elérhetőség: <http://www.princeton.edu/~pressman/jewish.html>

Torah.net – Az Eshnav Web Services nevű internetes cég üzemelteti 1996 óta, Natan Spector és Chaim Feldman rabbik felügyeletével. A honlap három nyelvű: angol héber és francia.
A Tórán kívül van itt vallási kislexikon, elektronikus újság, a linkgyűjteményben találunk virtuális könyvtárt, történelmi összefoglalókat, oktatási intézmények és kutatóintézetek honlapjaira ugorhatunk.
Elérhetőség: <http://www.torah.net>

Internet Resources for the Study of Judaism and Christianity – Jay C. Treat, a pennsylvaniai egyetem vallástudományi tanszékének munkatársa készítette a weblapot 2000-ben. A terjedelmes és nem eléggé strukturált linkgyűjteményen kívül van egy igen értékes, saját szövegarchívuma, amelyből letölthetjük többek között számos Biblia kiadás szövegét, Szent Ágoston vallomásait, egyházatyák iratait. Jelenleg is több élő digitalizálási projektben vesznek részt. -

Elérhetőség: <http://ccat.sas.upenn.edu/~jtreat/rs/resources.html>

Menic – A texasi egyetem gondozásában készült, már 1994-ben felkerült az internetre. Egy mindössze 17 kategóriából álló főindexe van, amelynek legfontosabb fejezetei: vallásos irodalom (a holt tengeri tekercsek és a Tóra szövegével), zsidó szervezetek, zsidóság története, hasidizmus, Kabbala. Tömör, nagyon hatékonyan használható linkgyűjtemény.

Elérhetőség: <http://inic.utexas.edu/menic/judaism.html>

Kabbalah World Center for Kabbalah Studies – A Bnei Baruch nevű kabbalista társaság honlapja, 1996-tól működik az Egyesült Államokban. Rengeteg olvasmányt, online leckéket, letölthető tanulmányokat és forrásmunkákat tartalmaz, virtuális lexikont, enciklopédiát és egyéb oktatási segédleteket is a felhasználó rendelkezésére bocsátanak. Jól áttekinthető, tematikus weboldal, interaktív lehetőségekkel.

Elérhetőség: <http://www.kabbalah.info/>

Summary

The essay summerizes the presentations of four world religion – buddhism, islam, christianity, jewish - and their churches on the world wide web. The webliography comprises the most important and valuable sites for researcher and students, pointing to some special feature, directing the users attention to the special state of religious communities and organizations between the virtual society's circumstances. You can study online the sacred texts, saint's lifes, works of religion founders, articles and other publications by means of the given internet addresses.